

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

О. В. Онопрієнко

Карантин — це серйозний виклик для початкової школи, на який довелось швидко реагувати й вчасно організувати підтримку учнів у навчанні. Складність вирішення питання пов'язана з багатьма чинниками, з-поміж яких суттєвими вчителі називають такі:

- брак досвіду користування освітніми онлайн-ресурсами для проведення занять;
- проблеми з технічним забезпеченням діяльності у форматі онлайн (відсутність стабільного інтернет-з'єднання, незабезпеченість учнів технічними засобами тощо);
- складності організаційного плану (обмеження часу спілкування чинними гігієнічними нормами, недостатня відповідальність батьків у приєднанні дітей до дистанційних уроків, складності в організації зворотного зв'язку тощо);
- недостатнє дидактико-методичне забезпечення дистанційної форми роботи та інші.

Однак найвпливовішими є особистісні чинники, зумовлені віковими особливостями учнів молодшого шкільного віку щодо сприймання і засвоєння навчальної інформації, станом розвитку уваги та саморегуляції. Зазначені об'єктивні та суб'єктивні обставини привели до таких висновків і можливих шляхів вирішення проблем.

1. Дистанційне навчання засвідчило як сильні, так і слабкі сторони початкової школи. Особливо чітко простежувалось значення формування в учнів молодшого шкільного віку уміння вчитися як першооснови роботи в режимі онлайн.

Можливе рішення: внести, за можливості, корективи до навчально-методичних засобів (посібників, підручників тощо), де більшою мірою має акцентуватися увага на побудові методичного апарату, що передбачає використання форм організації навчання, необхідних для формування в учнів уміння вчитися та спільних для всіх компетентностей умінь.

2. У режимі дистанційного навчання не спрацьовує організація діяльності на уроці, як це відбувається у звичних умовах. Навчальний матеріал не може розгортатися в часі за звичного підходу.

Можливе рішення: необхідно визначити пріоритети для кожного уроку. У змістових блоках, які забезпечують вивчення тем навчального курсу чи предмета, виділяти прийнятними для початкової школи засобами (наприклад, графічними) центральні питання, достатні для розуміння учнями матеріалу.

3. Запроваджувати дистанційне навчання в 1 і 2 класах, на думку вчителів, передчасно. У дітей не сформовані загальнонавчальні уміння і навички.

Можливе рішення: зустрічі онлайн використовувати для спілкування на загальні теми, зокрема для налаштування на роботу. Завдання пропонувати учням невеличкими блоками. Створювати відеозаписи для коротких пояснень найважливіших питань теми.

4. Діти надто втомлюються, якщо проводити відеоуроки за розкладом у звичному режимі.

Можливе рішення: відеоуроки мають бути дозованими — не більше 15 хвилин, з тривалими перервами — щонайменше 20 хвилин без використання електронних пристроїв.

5. Діти молодшого шкільного віку не готові до самоорганізації, часто відволікаються; вчитель не може скеровувати дії дітей, як це доступно в умовах очної форми навчання.

Можливе рішення: розробити алгоритми/інструкції для організації роботи дітей в дистанційному режимі, залучаючи дорослих членів родини.

6. Низька мотивація учнів до роботи, діти часто втрачають орієнтацію в ході уроку.

Можливе рішення: розробити систему стимулів/відзнак за аналогом гейміфікованих занять.

7. До певної міри нівелюється основний принцип навчання — комунікативний, оскільки складно організувати такі види роботи як розігрування діалогу, інсценування; доповнення, взаємоперевірка, рецензування й оцінювання відповідей інших дітей у класі, роботу в парах тощо.

Можливе рішення: проводити дистанційні уроки, поділивши клас на групи (необхідно врахувати додаткове навантаження на вчителів).

8. Не всі вчителі мають можливості проводити уроки в дистанційному форматі.

Можливе рішення: створити банк відеозаписів фрагментів уроків, що має бути складником кожного навчально-методичного комплексу.

9. Вчителі не мають належної підготовки до роботи з електронними платформами і сервісами.

Можливе рішення: запровадити в системі післядипломної підготовки вчителів тематичні вебінари-практикуми з питань дистанційного навчання.

10. Активне залучення (іноді — втручання) батьків до процесу навчання часто негативно позначається на таких аспектах як можливість дитини працювати самостійно, на організації власного навчального середовища, у виявленні відповідальності і навичок самоконтролю.

Можливе рішення: розробити інструктажі для батьків.

Науковці відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко Інституту педагогіки НАПН України для підтримки учителів і учнів в умовах дистанційного навчання запропонували низку навчальних і методичних матеріалів. Це зокрема система робіт з української мови й читання, математики, курсу «Я досліджую світ», створені Оксаною Вашуленко, Оксаною Петрук, Валентиною Мартиненко, Оксаною Онопрієнко, Наталією Листопад, Іриною Андрусенко *для забезпечення оперативного контролю навчальних досягнень учнів*, у тому числі — формувального оцінювання результатів засвоєння змісту навчання. Всі вони розміщені у групі відділу на фейсбуці [7].

Для учнів 1—4 класів, які навчаються математики за навчально-методичним комплектом Світлани Скворцової і Оксани Онопрієнко, вчителі Юлія Спірідінова, Ганна Заставська, Людмила Крилова за консультування авторів підготували на основі сервісу *Liveworksheets інтерактивні аркуші* для опрацювання навчального матеріалу на онлайн-уроках і самостійно. Інтерактивні робочі сторінки розташовано в групі «Математика. Ранок. Пілот» на фейсбуку [53]. На сторінці цієї групи розміщено також серію *відеоуроків* математики, проведених учителями Анною Заставською, Мариною Кисіль, Наталією Червотокою, Аллою Дейнегою, Катериною Дитинюк. Більше уроків розміщено на ютуб-каналі видавництва «Ранок» [30].

Низку *анімаційних уроків* математики для 3 класу за навчальним комплектом Наталії Листопад розміщено на авторській сторінці «Вивчаємо математику разом з Наталією Листопад» на фейсбуці [6], а також на ютуб-каналі «НУШ Дистанційні уроки Літвінцева Наталя» [35].

Матеріали, які можна використовувати для дистанційної роботи з читання за підручником Оксани Вашуленко, розміщено в групі на фейсбуку «Вчимо вдумливо читати і розуміти прочитане» [10].

Карантин і викликана ним криза призвели не лише до змін в організації діяльності вчителів, а й вплинули на результати їхньої роботи. Після вимушеного переривання систематизованого навчального процесу, викликаного пандемією, постає проблема невизначеності щодо готовності учнів продовжувати запроєктоване раніше навчання. З огляду на це необхідно діагностувати стан засвоєння учнями змісту навчання у попередньому класі, що дасть можливість забезпечити оптимальні умови для організації планомірного освітнього процесу. Інструментом, який доцільно використовувати в подібних ситуаціях, є педагогічне діагностування так званих залишкових результатів навчання. З цією метою науковці Оксана Онопрієнко, Оксана Петрук, Ірина Андрусенко розробили *систему діагностувальних завдань* за трьома модулями, пов'язаними з вивченням української мови й читання, математики, курсу «Я досліджую світ». Окреслюючи результати навчання української мови, розробниця модуля Оксана Петрук акцентувала пріоритетність розвитку учнів засобами різних видів мовленнєвої діяльності, визначених нормативними документами, — Державним стандартом і типовою освітньою програмою. Саме тому діагностування націлювалось передусім на перевірку сформованості в учнів умінь з усіх видів мовленнєвої діяльності з одночасним урахуванням логічної послідовності, лексичної і граматичної правильності мовленнєвих висловлювань, які і є показниками практичного застосування опанованих знань з мови. Другий модуль, розроблений Оксаною Онопрієнко, забезпечив дослідження навченості учнів з математики. Він вдовольнявся переважно базовим змістом, пов'язаним із функціональними знаннями, вміннями та навичками, які мали б увійти до навчального досвіду учнів на попередньому етапі навчання. Це той обшир змісту, який остаточно формувався в попередній рік вивчення предмета й активно мав би використовуватись для подальшого розвитку математичної діяльності. За орієнтири освітніх результатів засвоєння змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» розробниця модуля Ірина Андрусенко вибрала нормативні вимоги, визначені Державним стандартом і типовою освітньою програмою, які увійшли до інтегрованого курсу. Діагностувальні завдання передбачали виявлення учнями досвіду діяльності дослідницького спрямування; вони відображали очікувані результати навчання,

виражені знаннями, уміннями й навичками. Систему цих робіт розміщено в електронній бібліотеці НАПН України [21]. Технологію моделювання діагностувальних завдань і організаційні особливості їх проведення висвітлено в монографії Оксани Онопрієнко «Дидактико-методичні засади контролю й оцінювання навчальних досягнень молодших школярів» [61].

Умови дистанційного навчання вплинули на зміст самоосвітньої діяльності вчителів початкової школи. Наразі до кола професійних навичок входить здатність педагогів працювати з різноманітними електронними сервісами. З метою ознайомлення учителів із найбільш прийнятними для початкової школи онлайн-сервісами Світлана Скворцова і Тетяна Бріцкан розробили *дистанційний курс* «Інтернет-ресурси для створення математичного навчання та ігрового змісту для молодших школярів». Опанування змісту курсу шляхом перегляду вебінарів дасть можливість учителям організувати дистанційне навчання математики, зокрема це: послуги для створення віртуального класу та його наповнення інтерактивними вправами й іншим навчальним контентом (LearningApps, Google Classroom, Classtime, Classdojo), послуги з організації дистанційного уроку (Padlet) та послуги з проведення онлайн-уроку у формі конференції (Zoom). Курс складається з п'яти модулів, кожен із яких присвячений окремому інтернет-ресурсу. На конкретних прикладах під час реалізації кожного модуля розглядаються можливості використання певних шаблонів для створення завдань та інформаційних повідомлень, пов'язаних із окремими видами математичних завдань початкового курсу математики; ресурси для реалізації кожного з етапів уроку математики в початковій школі. Відеозаписи вебінарів розміщено на платформі Zmist.op.ua [28].